



www.unijakm.org

# УНИЈА

# ИНФО

 **UNHCR**  
The UN Refugee Agency

Број 43-44.    Год. V    Београд    март-април 2008.    Бесплатан примерак    ISSN 1820-3531

*Издавање овој Билтена омогућило је Високи комесаријат за избеглице (UNHCR)*



## **УРОШЕВАЦ - ГРАД БЕЗ ПОВРАТНИКА**

## РЕПОРТЕРИ УНИЈА ИНФО НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

# БЕЗБЕДНОСТ И ИМОВИНА НАЈВЕЋИ ПРОБЛЕМИ

*Ни два месеца након самопроглашења независности Косова, ништа се значајније није променило на њом простору, ако се изузме хайшење Момчила Јовановића, расељеног лица из Вишњице. Он је ухапшен приликом “Иди-види” посетите ојштини Пећ и још увек се налази у притвору. ИРЛ ово хайшење виде као заштраивање и онемогућавање повратка онима који, упркос свим збивањима, још увек желе. Њима велики проблем представља и узурпирана и уништена имовина и имају многе примедби на рад органа који би требало да их заштити по њом питању.*

Непосредно по једностраном проглашењу независности Косова, екипа Инфо Билтена, четири дана провела је на простору КиМ, обишавши све регионе осим Призренског и Ђиланског. Уосталом, они који нас редовно прате, о томе су могли да се опширно информису у прошлом броју Унија ИНФО.

У међувремену, у току редовних активности Уније, приликом обиласка расељених лица, до нас су стизале разне приче. Од оних да се “административна граница” не може прећи без пасоша или да ће он за то ускоро бити потребан, до других, у којима се говорило о томе да се Срби повратници хапсе приликом преласка границе или доласком у места из којих су прогнани. Био је то разлог више да се пред само закључење овог броја упутимо на КиМ и известимо вас о тренутној ситуацији на терену.

### НЕДЕФИНИСАН ОСЕЋАЈ

Први утисак на “граничном” прелазу Мердаре, није много одударо од оног пре два месеца. За прелазак из централног дела Србије на Косово и сада је довољна само лична карта. И нико, бар не нашој екипи, али и многим другим “путницима намерницима” који овуда редовно пролазе, а са којима смо касније разговарали, није тражио нити помињао нека друга документа.



Главна улица у Приштини претворена у корзо



Гужва на прелазу Мердаре – некад било (Архив ИНФО)

Разлика, ипак има. Видљив је већи број камиона на административном прелазу, али ни издалека колико их је било пре проглашења независности. Оно што на самом прелазу изазива пажњу је натпис “Република Косово”. Његовом постављању, почетком марта, лично је присуствовао и премијер косовске Владе **Хашим Тачи**, а косовски медији на албанском језику, том догађају су дали огроман публицитет. Истини за вољу, сваком представнику српске заједнице приликом проласка поред овог места помешају се недефинисани осећаји, које је тешко изразити речима.

### ПАРКИНГ

Један од најуноснијих послова у Приштини је имати приватни паркинг. Поготово у центру града. Паркирање је евро, али аутомобила има много. Саобраћајне гужве у шпицевима су такве да би многи Пришtevци пре стигли пешке кући, у односу на величину града, него што то ураде својим четвороточкашима. А кад смо код паркинга, рекоше нам малобројни представници српске заједнице, да је већина њих изграђена на поравнатим темељима српских кућа.

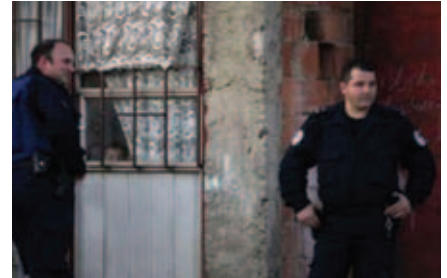


Настављајући пут према Приштини, не може да се не примети много мањи број застава, него пре два месеца. Очито да се еуфорија након проглашења самосталности стишава. Преостале су само оне црвене са двоглавим орловима, а у самом граду, осим институција система, тешко је видети званичну плаву заставу са звездицама самопроглашене државе. Сада је цео град преплављен билбордима добродошлице **Рамушу Харадинају**, једном од команданата ОВК кога је Хашки трибунал, како је званично наведено, због недостатка доказа ослободио оптужнице за ратне злочине. Овај некадашњи високи функционер ПИС Владе Косова, који је из премијерске фотеље директно отишао у Хаг, непосредно по повратку у Приштину, истакао је незадовољство радом нове косовске Владе и најавио активно учешће у политичком животу. Срби на овим просторима не крију незадовољство ослобађајућом пресудом Харадинају, а још мање његовим поновним политичким ангажовањем.

## УХАПШЕНИХ ИМА

Где има дима, има и ватре. Тако би се могле протумачити и приче о хапшењу Срба. Наиме, приликом "Иди-види" посете Витомирици, приградском насељу

Пећи, коју је организовао Дански савет за избеглице (ДСИ), ухапшен је **Момчило Јовановић** (48), због сумње да је 1999. починио ратни злочин. Јовановић је 1999. године, прогнан и живи у Аранђеловцу, а у посету Пећи је дошао са још петнаестак Срба. Ухапшен је на основу пријаве једног члана породице страдалог у ратним догађањима 1999. године. Хапшење њиховог сународника, за кога мештани тврде да је невин, изазвало је велико узнемирење тамошњих Срба. Јовановићу је одређен притвор у Приштини, затим је одређено време био у кућном притвору у Брестовику, да бисмо непосредно пред закључење листа, сазнали да му је продужен истражни затвор са још три месеца. Занимљиво је да ухапшеном Јовановићу ово није први долазак на Косово и Метохију и родну Витомирицу, где је живео до 1999. године, односно до доласка UNMIK-а и KFOR а.



*Јовановић у кућном притвору у Брестовику под будним оком КПС-а*

## ПОМОЋ ПОРОДИЦИ МОМЧИЛА ЈОВАНОВИЋА



Средином априла, представници организације "Божур", чланице Уније, посетиле су породицу ухапшеног Момчила Јовановића. Момчилу није први пут да иде на Косово и до тада није имао никаквих проблема, међутим, комшија га је оптужио да је био саучесник у убиству и Момчила су припадници КПС-а привели на информативни разговор, након кога је уследило хапшење.

Момчило има супругу **Радмилу**, синове **Радојицу** и **Слободана** и ћерке **Бранкицу** и **Сандру**. Породица Јовановић живи као подстанар и нико у породици нема стални посао, осим што на пијаци продају зелениш и на тај начин обезбеђују себи егзистенцију. Углавном је Момчило био покретач и стуб породице и од када је ухапшен, породици недостаје његова безгранична пожртвованост.

Супруга Радмила још не може да верује да се то дешава њима и нада се да ће Момчила брзо пустити. Момчило је, како каже Радмила, пре проглашења независности Косова, био на Косову недељу дана, самостално, кретао се и кроз Пећ и Клину и није му се ништа десило. Породица Јовановић је у Витомирици имала своју продавницу где су све комшије долазиле и куповале и никада нису имали никаквих проблема и сада су у неверици да им се то дешава.

Син Радојица не може да верује да је то његовом оцу могло да се деси, када зна да није крив за поменуте оптужбе и да га како на Косову тако и у расељењу, све комшије и познаници поштују и за њега имају само речи похвале.

Радојица нам је још рекао да су комшије, муслимани, звали из иностранства да питају за Мому у неверици да су Момчила могли да ухапсе.

Велику подршку и помоћ добили су од UNHCR-а и Данског савета за избеглице из Београда, са којима су у сталном контакту и који су се максимално заложили да се Момчило ослободи оптужби.

Након разговора са породицом и моралне подршке, представници Божура су породици понудили конкретну помоћ у куповини опреме за покретање сопственог посла, како би им бар на један начин олакшала незавидан положај у коме се налазе. Породица је изразила жељу да узгаја товну пилад и представници Божура ће им у најскорије време обезбедити донацију.

**Текст и фото: Наташа Вујовић**

Ослобађање Јовановића тражили су и представници Данског савета који нису добили одговор на питање зашто није ухапшен на административном прелазу, него трећег дана боравка на Косову. О том догађају се званично огласило и саопштењем Представништво UNHCR-а у Београду, У наведеном допису се, између осталог, каже да "UNHCR и његов извршни партнер ДСИ од 2000. године, организују овакав вид посета, чија је сврха размена инфорација и изградња поверења код потенцијалних повратника. Овај инцидент је први такве природе који се догодио учеснику организоване посете Косову. UNHCR подржава владину права и напоре правосудних органа на Косову да починице кривичних дела доведу пред лице правде, али у исто време, наглашава потребу да се овај случај реши у најскорије време како би се омогућио наставак свих активности везаних за повратак.

Саопштењем о овом случају свој протест исказала је Унија -Савез удружења ИРП са КиМ. Представници Уније су непосредно по хапшењу и његовом пуштању у кућни притвор, посетили Јовановића у Брестовику, где се тренутно налазио у кућном притвору. Унија је представницима међународних институција у Приштини скренула пажњу да се оваквим чином на директан начин врши заплашивање Срба повратника и да ће ионако слаби резултати у овом процесу бити још гори. Срби повратници, али и они који нису напустили КиМ осећају страх, плашећи се како кажу, хрватског сценарија којим је, подизањем великог броја оптужница против прогнаних крајинских Срба, тотално заустављен повратак млађој популацији на тамошње просторе.

Оштар протест, али и правну помоћ Јовановићу је пружио и Министарство за КиМ Владе Србије.

Нажалост, упркос свим напорима и протестима, Јовановићева судбина је крајње неизвесна, а оно што се

## У ПРИШТИНИ ОТВОРЕНА АМЕРИЧКА АМБАСАДА

Канцеларија Сједињених Америчких Држава у Приштини, за време нашег боравка, постала је амбасада те земље на Косову. Обрађајући се окупљенима отправник послова **Тина Кајданов** је казала да именовање америчке канцеларије у амбасаду осликава посвећеност САД за добробит Косова и свих грађана који ту живе. "Трудили смо се да побољшамо привредна достигнућа Косова, да развијемо његове демократске институције, да величамо разноликост културног и етничког наслеђа, као и да осигурамо пуна права свих етничких заједница. Јамчимо вам да ће се сви ови напори наставити и интензивирати и у наступајућем периоду, као и да ће наша помоћ Косову бити усмерена ка осигурању светлије будућности за све", казала је Кајданов. Присутнима је пренела поздраве и честитке са највишег нивоа владе САД. Свечаности која је организована присуствовали су највиши косовски званичници и особље америчке канцеларије.

са сигурношћу може рећи је, да ће Јовановић још три месеца провести у притвору.

## У ЦЕНТРУ ЗА МИР И ТОЛЕРАНЦИЈУ

Ништа мање није заплашено ни оно мало Срба преосталих у Приштини. Са Радмилом Јовићем из канцеларије Уније М посетили смо их у једином кутку где се осећају слободним "Центру за мир и толеранцију", чије



се просторије налазе врата уз врата са главним седиштем Косовске полицијске службе. Преостало нас је овде нешто више од тридесетак, прича нам **Снежана Бурзановић**, углавном жена. Неке од њих нису ни напустиле Приштину, а **Вука Ивановић**, једна од присутних нам прича да су имале много разлога да то учине. Она је изложена свакодневним претњама, од вербалних до физичких. Иако је више пута претучена, ова храбра Приштовка, није хтела да напусти свој град. Осим Снежане, ниједна друга не жели да се фотографише, али су изразиле велику захвалност што смо их посетили. Недостају им информације из спољњег света и свака посета им много значи. Редовно их, једном седмично, посећује докторка, док се за лекове морају сналазити у Угљару, где им је званични Дом здравља. На растанку нам поручују, да ће остати овде до краја. Храбро, нема шта. Свака част.

## НРД ЗАВРШИО, КРАЈ ЈОШ НАЈМАЊЕ ДВЕ ГОДИНЕ НА КОСОВУ

Оно што Србе и друге расељене, осим безбедности, највише забрињава је чињеница шта ће бити са њиховом имовином. Велики број станова и кућа, још увек је узурпиран, али ништа боља ситуација није ни са комерцијалном и пољопривредном имовином.

Косовска имовинска агенција (КРА) је надлежна за повраћај њихове имовине. Већина расељених није задовољна радом ове институције, основане у марту месецу 2006. године, уредбом шефа UNMIK-а. Постигнутим резултатима није задовољна ни **Негосава Мрдаковић**, асистент за односе са



Негосава Мрдаковић



## УХАПШЕН КАДА ЈЕ ТРАЖИО ДА МУ СЕ ОСЛОБОДИ КУЋА

Приликом боравка у Приштини, сазнали смо да осим Момчила Јовановића, тренутно у истражном затвору борави још једно лице српске националности које је оптужено за ратни злочин. Тек по доласку у централну Србију сазнали смо да се ради о **Марку Симоновићу**, који је ухапшен пре шест месеци у тренутку када је у Косовској полицијској служби затражио да му се ослободи узурпирана кућа у Приштини. Пре тога, Симоновић је две године радио у Министарству за заједнице и повратак, имао UNMIK-ову личну карту и нико до тада на њега није имао никакве примедбе. Хапшење Симоновића изазива још већи апсурд када се зна да је он 1999. године, када му се приписује дело ратног злочина, имао само 16 година. Према најновијим информацијама Марко Симоновић је ступио у штрајк главу и његова судбина је, такође, крајње неизвесна.

јавношћу. Врло љубазно нас је примила у просторијама КРА. Негосава нас је детаљно упознала са почетком рада КРА, али и његовог претходника НРД-а, основаног по уредби UNMIK-а 2000/60.

Ова уредба се односила на стамбену имовину, а НРД-у је предато 29 160 захтева. Сви су решени, односно донесене су коначне одлуке надлежних органа. Од тог броја 5 601 лице ушло је у посед своје имовине, под управом НРД-а налази се 4373 стана или куће. Од тог броја око 700 станова се рентира, тако што њихови власници добијају кирију, на банковне рачуне код ба-



*Зграда Косовске имовинске агенције у Приштини*

нака углавном у централној Србији. Затворена су 2 322 случаја, што би простије могло да се каже да су ти људи углавном продали своју имовину.

Разлика од око десетак хиљада захтева односи се на тзв. одбачене предмете, где је комисија утврдила да 24. марта, лица која су предала захтеве нису била у поседу те имовине.

Разни проблеми од којих је највећи непотпуна документација, али Мрдаковићева је изузетно незадовољна и са односом српских медија о начину рада ове агенције. Сматра да расељени нису довољно информисани о овој проблематици и да је и то један од разлога због чега су објективно постигнути слабији резултати него што су били могући. Због тога нас позива да сутрадан у Медија центар у Чаглавици дођемо на конференцију за штампу на којој ће представници КРА изнети најновије податке о раду ове организације.

**М. Кончар**

## ТЕЖАК ПУТ ДО ПОВРАЋАЈА ИМОВИНЕ



Узурпација имовине на Косову била је тема конференције за новинаре која је одржана у Медија центру у Чаглавици. Саветник министра за Косово и Метохију, **Милорад Тодоровић**, критиковао је рад косовског правосуђа и Косовске агенције за имовину која је, по његовим речима, разлог слабог повратка неалбанаца на Косово и Метохију и велика препрека на путу ка повраћају узурпиране имовине. Тодоровић сматра да су посебан проблем судови на Косову који би, како каже, требало да представљају правду, а не да у већини случајева признају фалсификоване купопродајне уговоре разних криминалних група. “Кривични поступци за решавање ових питања су јако дуги временски, а страх од учешћа у поступцима и доказивање имовинских права је изразит зато што је јавна тајна

да иза тога стоји организовани криминал”, рекао је Тодоровић и додао да посебан проблем представља неблаговремена достава судских позива. Ко и успе да дође до првог рочишта наилази на нове проблеме објашњава Тодоровић. “Записници су углавном на албанском језику”, закључио је Милорад Тодоровић који је у Медија центру у Чаглавици заступао ставове Владе Србије. Косовска агенција за имовину је до сада примила 40 хиљада захтева о узурпацији имовине на Косову и Метохији. Заменик директора ове агенције **Ларс Олсен** је међутим, поносан на рад своје агенције и очекује да ће током ове године бити решено 11 хиљада случајева. Приступ јавним подацима је, по њему, највећи проблем. “Косовска катастарска агенција не пружа потпуне информације нашој агенцији и то нам представља велики проблем”. Узурпација имовине је јако компликован процес и за решавање тог питања потребно је време”, истакао је Олсен рекавши да ће КРА сигурно радити до 2010. године. Представник OSCE-а **Хозе Араиза** признао је да на Косову и Метохији постоји законска регулатива која се не примењује и да је OSCE у том случају немоћан јер нема извршну власт на Косову и Метохији.

## ФРОДЕ МАУРИНГ, ШЕФ УН АГЕНЦИЈЕ ЗА РАЗВОЈ (UNDP) И КООРДИНАТОР СВИХ УН ОРГАНИЗАЦИЈА НА КОСОВУ



Фото: Радмилко Јовић

### НА УСЛУЗИ ПОВРАТНИЦИМА

*- Повратници, без обзира на статус не губе своје право на повратак. Сматрам да је политичка зрелост свих страна сада на много вишем нивоу него што је била 1999. године и да расељени заиста сами могу да одлуче да ли хоће да се врате. Знамо да велика већина Срба не сматра независност као добро решење, али то и даље њих не треба да усјорава и сјречава да се врате у своје домове на Косово, одговорио је Фроде Мауринг, на питање, о реалним могућностима повратка након једностраног проглашења независности Косова.*

**Разговарао: Жељко Ђекић**

Кад је у питању UNDP, ми нисмо, још увек, под утицајем тих промена јер имамо тзв. универзални мандат, што нама даје такав положај да смо потпуно непристрасни када је у питању статус Косова. Има ту и других фактора који одлучују да ли ће људи остати на Косову или да ли ће се вратити, рекао је Мауринг на почетку интервјуа за наш часопис.

### КРИТЕРИЈУМИ ПОВРАТКА

❖ *Који су то, по Вама, основни фактори, односно критеријуми повратка?*

Први је да свако интерно расељено лице има право на повратак. Када је UNDP у питању, постоје одређени специфични критеријуми. Да бисмо подржали повратак неког лица, оно не сме да има имовину било где другде, осим на Косову. Ово радимо због тога што смо ограничени буџетом и логично је да ћемо подржати особу која нема алтернативну могућност. Такође, јако је битно да потенцијални повратник треба да има имовину на Косову, како бисмо установили његова имовинска права и утврдили где треба поново да му се изгради

кућа. Величина куће, опет зависи од броја чланова породичног домаћинства.

❖ *Како ће сам поступак повратка који ради UNDP?*

Потенцијални повратник долази на место где се налазила његова кућа. Пре тога обавимо дијалог с комшијама, независно које су националности. Затим утврђујемо да ли је то лице власник одређеног земљишта, односно, проверимо његова имовинска права. После тога почиње процес реконструкције, односно изградње кућа укључујући и опремање домаћинства најосновнијим намештајем. Дакле, без обзира, да ли је у питању индивидуални и организовани повратак, имамо исти принцип. Важно је напоменути да стварањем услова повратка расељеним лицима не добијају само они, већ целокупна заједница.

❖ *Шта то конкретно значи?*

На пример, када је у питању већи повратак, градимо и неке друге инфраструктуралне објекте. Школе, амбуланте, путеве... Уколико већ постоји одређена школа настојимо да је ојачамо одређеном опремом. Зато када говоримо о овој компоненти блиску сарадњу имамо с општином, јер су општине те које плаћају одређени кадар и школски и здравствени. Амбуланта и школа настављају да функционишу логично када се заврши пројекат. Наше је да га ставимо у функцију, а касније то постаје брига општине.

### БЕЗБЕДНОСТ И ОДРЖИВОСТ

❖ *Чини се да је одрживост повратка најсложенија компонента?*

Слажем се. Косово није место где људи долазе на одмор. Они морају да се баве нечим како би опстали. Због тога радимо компоненту стварања прихода. Кад су

## БОГАТО МЕЂУНАРОДНО ИСКУСТВО

Фроде Мауринг је рођен у Норвешкој у којој је живео и радио до 1989. године. Након тога радио је у приватном сектору у сфери банкарства и индустрије, а 13 година учествовао је у консалтингу као саветник за развој у земљама транзиције Источне Европе, Азије и Африке. У UNDP-у је од 2002. године, радећи као представник ове агенције УН у Македонији. Од 2005. године је на Косову, а тренутно ради као главни представник УН агенције за развој (UNDP) и координатор свих агенција УН на Косову.

у питању сеоске средине покушавамо да их подржимо оним чиме могу да се баве. За пољопривреднике дајемо одређене машине, за оне који се баве сечом дрва моторне тестере итд. Радимо на изградњи млекара, малих свињских и других фарми. Но, све то зависи од пројекта до пројекта.

### ❖ *Ипак, кључни фактор повратка је свакако безбедност и слобода кретања?*

Рекао бих да безбедност, иако UNDP није директно укључен у расправу о томе, јесте основни фактор повратка. Шта ми радимо на том плану када је повратак у питању? Организујемо посете. Успостављамо тај међуетнички дијалог с примајућом заједницом, како бисмо стекли услове за тај први контакт. Затим, када су у питању имовинска права, КРА решава имовинска питања. Велики број тих илегалних узурпација је до сада решен и надамо се да ће тај процес да се настави. Дакле, UNDP повратницима омогућава да остваре та своја основна права. Ипак смо на тај начин, уз поштовање одређених принципа, помогли повратак око шест хиљада људи.

### ❖ *Бројем повратника, у претходних девет година, нико није задовољан. Ни расељена лица, ни они који су учествовали у процесу њиховог повратка. Према званичним подацима UNHCR-а, вратило се нешто више од 16 хиљада, а тренутно, само у централној Србији, живи преко 206 хиљада расељених. Молим Вас, да прокоментаришете број повратника и изнесете Ваш став о томе?*

Да гледамо ствари реално. Од тих 206 хиљада готово је немогуће да се сви врате. Не зато што сматрају да је то погрешно, него ствари су се промениле, живот се променио. Многи од њих су се интегрисали у друштво у Србији, Црној Гори или где се већ налазе. Неки су умрли, други су се оженили, засновали нове домове. Конкретно, UNHCR и UNDP у Србији, урадили су једно истраживање и утврдили да од те укупне бројке, још увек 50 процената расељених жели да се врати. Треба да поставимо питање да ли се они нису вратили јер им није понуђена помоћ, зато што нису имали никакву имовину на Косову или зато што имају одређену перцепцију о Косову. Све ово што се дешава око статуса, затим политички утицај, али и безбедносна

ситуација играју одређену улогу да је процес повратка лош. Недостатак средстава представља, такође, велику препреку повратку.

## ПОТЕНЦИЈАЛНА МЕСТА ПОВРАТКА

### ❖ *Која су то места потенцијалног повратка?*

Она где ће људи најлакше наћи интерес за повратком. То су места где већ има повратника и логично је да су они најбољи амбасадори повратка. Када бих себе ставио у ту ситуацију, било би ми лакше да донесем одлуку о повратку када би ми мој комшија, са којим сам, на пример, био у колективном центру, рекао да му је сада на Косову боље него у централној Србији. Нормално је да бих више њему веровао него неком странцу који жели да се вратим. Чињеница је да људи имају претерано негативну слику о безбедности на Косову. Навешћу пример. Имао сам ручак с представницима Координационог центра и позвао сам их на ручак у Приштину. Једна од представница КЦ није никад била на Косову и била је узбуђена што иде на ручак у Приштину, сматрајући да ће је неко убити ако се ту јави. Наравно, Вас не морам да убеђујем да је претерано погрешна слика о безбедности. Управо зато смо одлучили да подржимо удружења расељених. Не морам Вама да говорим шта ћете да радите, јер већ имате погледе на целу ситуацију. Оно што Вам пре-



Фроде Мауринг у разговору са уредником Унија ИНФО

поручујем је, да само пренесете реалну слику Вашим сународницима о тренутној ситуацији на Косову.

### ❖ *У последње време говори се о пилот пројектима повратка у неколико општина на Косову (Пећ, Истиок, Косово Поље и Гњилане), под покровитељством UNDP-а. Можете ли нам нешто више рећи о томе?*

Има пуно шпекулација о томе, али ми смо недавно започели да радимо једну нову компоненту о повратку коју подржава ЕУ. Кроз ту нову компоненту покушаћемо да радимо с одређеним пилот општинама, али дефинитивни процес селекције још није завршен. И даље преговарамо с UNMIK-ом, UNHCR-ом, Министарством за заједнице и повратак. Поента целокупног тог пројекта је јака сарадња с општинама. У случајевима великог повратка имаћемо ситуације где неће бити великог улагања у процес, јер би расељени требало да се врате у

своје станове, који нису уништени и њихова адаптација не изискива велика средства. Општине морају да буду спремне на један такав повратак, али њихови капацитети и даље нису довољни за тако нешто. Управо због тога тренутно разговарамо с њиховим челницима о овом процесу. Ми нећемо овде остати заувек, али за неких 20 година целокупне институције и друштво морају да буду спремни да преузму пуну одговорност. Као што сам рекао, ово је предлог и још увек немамо коначне резултате. Наравно, повратак ће, без обзира на овај пројекат, да се настави и у другим срединама.

**❖ Да ли се оквирно зна, ако овај пројекат заживи, која финансијска средства су планирана за његову имплементацију?**

Око 3,3 милиона евра је донација Европске уније за овај пројекат. Имамо ми и других видова финансирања као што су средства Министарства за заједнице и повратак Владе Косова. Један од наших донатора је и Влада Велике Британије, а после донаторске конференције, која се очекује у јуну месецу, очекујемо још средстава. Надам се и жеља ми је, да повећамо што више фонд за повратак. Желео бих да се људи отарасе тог страха везаног за Косово. Јасно ми је да га они памте из времена када су га су напустили 1999. године, али, верујте, то више није то.

## САРАДЊА СА УДРУЖЕЊИМА

**❖ UNDP је и до сада имао добру сарадњу са удружењима расељених. Велику помоћ ова организација**

**је пружила приликом оснивања канцеларије Уније М. Како Ви оцењујете њен рад у протеклих годину дана и даљу сарадњу са удружењима расељених?**

За нас је врло битно да подржимо удружења расељених и то из више разлога. Информисање расељених и добар проток информација до њих, један је од основних предуслова одрживог повратка. Просто да они буду тако информисани да не дозволе да буду изманипулисани. Да могу самостално да донесу одлуку о свом повратку, без обзира какав је политички интерес државе. Оно што је јако битно за нас је да имамо већи број повратника, али и да избегнемо да људи одлазе из погрешног разлога. Мени је задовољство да кажем да ми је драго што смо и преко Уније М и удружења расељених одржали пуно тренинга за повратак. Дакле, прва фаза је стигла до одређене границе, а сада бисмо наставили са још бољом изградњом њихових капацитета, кренули даље и још брже напредовали. Управо је то разлог зашто настављамо овај програм подршке удружењима расељених.

**❖ О каквом програму подршке се ради?**

Добили смо одобрен пројекат из UNDP-а Њујорк који се односи, не само на наставак досадашњег пројекта, већ на његово повећање. У овај пројекат би била укључена удружења расељених са Косова, Црне Горе и Србије. Бићу транспарентан и рећи ћу да говоримо о пројекту вредном милион долара. Канцеларија у Приштини ће руководити са 570 хиљада долара. Остатак ће руководити Србија и Црна Гора.

## ОДНОСИ СА ОРГАНИМА СРБИЈЕ

**❖ У шоку интересу, зоворили сте о Вашим контактима са представницима Координационог центра. Какву имате сарадњу с државним органима из Србије?**

Србија може много да допринесе процесу повратка, али пре него што покренем ту тему, рекао бих какве ми то контакте имамо с државним институцијама. Једном месечно UNHCR води Радну групу о ИРЛ у Београду. На том састанку се расправљају питања везана за повратак и ми увек присуствујемо тим скуповима. Имамо незваничне контакте са Координационим центром Владе Србије, на основу потписаног споразума 2002. године о сарадњи Приштине и Београда и у складу с тим, наша сарадња с Координационим центром је потпуно легална и могућа. Без обзира на све ситуације и могућности, нажалост, никада није дошло до конкретне сарадње, осим одређених размена информација, саветовања и сличних ствари.

**❖ Шта Србија може да уради у овом процесу?**

Мишљења сам да Србија треба да стави на прво место стање у коме се налазе расељени. А то су они које ми називамо ИРЛ. Било би боље уместо што се намеће ситуација да је на Косову јако лоше, а уствари то није тако, да се представи права слика стања. Органи Србије могу да дају конкретну подршку одређеним пројектима, јер постоје могућности да се они финансирају кроз Централни механизам. Да је Србија била део финансирања до сада, сигуран сам да би комплетан процес повратка био другачији. Имамо пуно донатора и сматрамо да Србија треба да буде један од оних која подржава овај процес, јер има очигледан разлог да то ради. Група на коју треба да се фокусирају, по мом мишљењу, су они најсиромашнији, обично смештени у колективним центрима. Дакле, то лице има право на повратак, али постоји веома сложена ситуација где вратити то лице. Врло често је ту и финансијски проблем, јер они себи не могу приуштити да се сами врате. С друге стране, где да му саградиш кућу, ако је није имао. Дакле, ми овде говоримо о могућности изградње социјалних станова, зграда, јер мислим да је боље и да је већи интерес Србије, ако направи социјалне зграде на Косову него у Нишу, барем за оне који желе стварно да се врате. Напомињем, нешто што знам да Србија не воли, то је Ахтисаријев план. Чак и он укључује механизме да Србија финансијски подржи повратак на Косово и сигуран сам да нико неће имати примедбе на то. Ако говоримо о одређеном броју потенцијалних повратника, око 60 -100 хиљада људи, онда ће нам бити потребна помоћ свих. Знамо да је започела изградња кућа у Новом Бадовцу и сматрам то добрим примером.





## У ОРГАНИЗАЦИЈИ UNHCR У БЕОГРАДУ ОДРЖАНА РАДНА ГРУПА ЗА ИРЛ НА ТЕМЕ “КОСОВО И ПОВРАТАК ДАНАС” И “ИРЛ И ПОВРАТАК ДАНАС” ПРОЦЕДУРЕ УБИЛЕ ПРОЦЕС ПОВРАТКА ЗАЈЕДНИЧКИМ ПУТЕМ

*Ово је један од главних закључака овог скупа, којег је на крају састанка изнео председавајући састанка Ленарти Коцалаинен, шеф Представништва UNHCR-а за Србију. “Нема дијалога између етничких заједница, а оно мало што је било, прекинуто је 17. фебруара. Тоталне слободе кретања на Косову нема, јер да има онда би расељени сели у аутобус и отишли да обиђу своја имања. Због тога би требало наставити са организовањем “Иди види” посети и састанцима Ојштинских радних група”, истакао је у завршној речи Коцалаинен, нагласивши да се морају проналазити нови путеви за повратак расељених.*

Отварајући расправу **Џон Ендрју Јанг**, је рекао да су за озбиљан повратак неопходни безбедност, слобода кретања, повраћај имовине и економска одрживост. Ниједна од ових компоненти у потпуности није испуњена и због тога је број повратника на Косово тривијалан. Јанг је нагласио да 23 пројекта повратка чекају на реализацију у Централном телу за разматрање пројекта у Приштини и да за њих нису обезбеђена средства. Навео је, такође, да је одржано више састанака са представницима ИРЛ који су упознати са тренутном ситуацијом око организовања “Иди-види”, због њиховог прекида након хапшења Момчила Јовановића, додајући да би ове посете требало повећати, а расељенима нагласити да иду на властити ризик.

### ВЕЋ ВИЂЕНО

У доста емотивном иступу **Вуко Антонијевић**, помоћник министра за КиМ и председник Координационог центра, осврћући се на случај Јовановић, нагласио је да је то “Већ виђено-већ доживљено”, наводећи као пример хапшење повратника у Хрватску. “Циљ оваквих хапшења је јасан, да се Срби оптуже, како се не би могли вратити”, рекао је Антонијевић додајући да се повратак спречава на сваком кораку. Навео је пример Новог Бадовца, где се су обезбеђена средства за изградњу објеката за расељене, али се због разних дозвола чека три године. Још једном је нагласио да је за девет година било 7 108 етнички мотивисаних напада и да је у истом периоду убијено 665 лица, од којих 554 српске националности. “То руши ауторитет међународне заједнице, која је преузела одговорност на себе, пре свих UNMIK-а и његових шефова, који су сви вршили опструкцију повратка и чинили све да се Срби не врате. Не затварајмо очи пре тим, јер нигде у свету немате чисто етничке градове”, истакао је Антонијевић, додајући да Представништво UNHCR-а у Београду поштено обавља свој посао, за разлику од својих колега на КиМ.

**Славица Милуновић**, из удружења “Божур”- Унија, била је уводничар друге теме. Она је истакла да се процес повратка кретао узлазном линијом до мартовских догађања 2004. године, од када се повећао број ИРЛ, а смањује број повратника. Говорила је и о нелогичностима у Приручнику о одрживом повратку, истичући да су удружења расељених покушала да буду укључена у разне пројекте повратка. Међутим од исказане жеље до реализације повратка пролазило је и по неколико година, а многа концепт документа још се налазе у Централном механизму у Приштини.

У дискусији у којој је учествовао велики број присутних, изнета је примдба због чега је председник Координационог центра напустио други део састанка. Представници расељених хтели су да изнесу неке своје предлоге помоћнику министра за КиМ, као и UNHCR-у. Тако је **Роберт Станојевић** из удружења “Свети Никола”- Унија, предложио да UNHCR преузме на себе процес повратка. **Драган Велић** из Комесаријата за избеглице истакао је да “нема помирења, без поверења”. А да тога има, треба да функционишу институције система, које по његовим речима још нису заживеле на КиМ. **Ђанфранко Дермо**, из београдске канцеларије UNMIK-а, је истакао да на Косову EULEKS, преузима власт, а да UNMIK одлази и да је веома тешко у овом тренутку било коме преузети одговорност за повратак.

“Процес повратка није успео и то јесте чињеница, али она неће помоћи расељенима. UNHCR, не може да буде носилац повратка, јер није довољно политички јак да изнесе тај процес, али у сарадњи са другима ће учествовати у њему. Ни Влада Србије није показала визију повратка, нити UNHCR зна пут којим треба ићи даље. Зато морамо пронаћи заједнички пут, а Влада Србије би требало да направи оперативни план како би расељени, чији су они грађани, знали шта даље”, закључио је на крају састанка **Ленарт Коцалаинен**.

### ЗАСТРАШИВАЊЕ

Готово сви учесници у расправи осудили су чин хапшења Момчила Јовановића, приликом организоване “Иди-види” посете расељених лица Витомирици, насељу у општини Пећ. Наглашено је да неко не може бити ухапшен само зато што неко од мештана у њега “покаже прстом”, тим пре што су имена свих учесника, према ранијим процедурама, већ достављена надлежним на Косову. Овакви случајеви доприносе застрашивању потенцијалних повратника и спречавају их у доношењу одлуке да се врате на своја имања. Случај Јовановић може да буде негативан преседан, али због тога не би требало да се прекину “Иди-види” посете, речено је на овом скупу.

РЕПОРТЕРИ УНИЈА ИНФО ПОСЕТИЛИ ОПШТИНЕ УРОШЕВАЦ,  
ГЊИЛАНЕ, КОСОВСКА КАМЕНИЦА И НОВО БРДО

## ГРАДОВИ БЕЗ ПОВРАТНИКА

*Иако многи сматрају да Косовско - поморавски округ, а поштово његов северни део, има изузетан ситрајешки положај, мало шта се предузима на повраћку расељених и оштанку преосталој нелабанској ситановништва. У Гњилану се српске куће продају, рејко ко се враћа у зрад, околна села су мање-више преушћена самоодржавању. У Косовској Каменици влада досћа лејтарзично сћање, док у Новом Брду, ошћини која има српску већину, након одлуке шефа UNMIK-а да се декрејтом, за месћо председника ошћине, пошћави Албанац, сви Срби су исћуили из орзана власти и најушћили нову ошћинску зграду. Чини се, ићак, да је најшежа ситуација у ошћини Урошевац и зшто смо обилазак овог рејона и зйочели одаћле.*

Долазећи у овај град из правца Приштине, приметне су две ствари. Велика саобраћајна гужва на магистралном путу према Скопљу и огроман број новосаграђених објеката поред њега. Колеге из канцеларије Уније М, које су путовале с нама, причају да је на овом путу, пре двадесетак година, била само једна кафана, што је гледајући из данашње перспетиве тешко замисливо. У град смо ушли на трећем улазу, код надвожњака и упутили се у правцу општинске зграде где нас је, по већ утврђеном договору, требало да чека **Џевахире Реџеџи**, општинска службеница за повратак.

### УРОШЕВАЦ

Због њене заузетости, касније смо сазнали да је заједно са општинским челницима имала састанак са представницима села Мухаџер Талиновац, кренули смо у обилазак града. Некадашње паркиралиште испред споља реновиране општинске зграде претворено је у трг, на коме се истиче огромна албанска застава. У главној улици, где су некада биле српске куће, налазе



У месћо паркиралишћа-шрџ

се новоизграђене зграде, кафићи и ресторани. Настављамо пут ка православној цркви. занимљиво је да црква и џамија имају заједничку порту и то је свакако реткост и то не само на овим просторима. Међутим, ова два верска објекта физички су раздвојена и то огромним колутовима бодљикаве жице. Испред цркве, на тротоару, подигнут је бутик и ресторан, тако да затварају улаз ка њој. Црква је, касније сазнајемо, била више пута изложена нападима, а још су видљиви трагови спаљивања и минирања. Кажу нам да су унутар цркве спаљене све иконе, осим две; Светог Јована и Светог Уроша, којима је црква и посвећена. Све остало у цркви

је запаљено и оскрнављено, па да се нешто слично не би догодило, унутар порте цркве, свом дужином опасаном жицом, налази се кућица са чуваром, а испред возило KFOR-а.

Враћајући се ка општини пролазимо поред железничке станице, али током двочасовног боравка овде, нисмо приметили да је прошао ни један воз.

Уз срдчан осмех и извињење због кашњења, прима нас општинска службеница за повратак. Каже да је у граду остало само неколико српских породица, а пре мартовских догађања 2004. године, према речима мештана, било их је 25. Џевахире нам говори да је дошло до промене власти у општини и да ново руководство има озбиљне намере да се позабави питањима повратка. Додаје да су повратници у околна српска села лично честитали избор новом председнику општине **Бажрушу Ђемајлију**. Проглашењем независности, ИРЛ из



Џевахире Реџеџи

централне Србије не долазе на седнице Општинских радних група за повратак, па и то представља одређене проблеме. Ипак, Џевахире нам каже, да је била у посети интерно ИРЛ у општини Штрпце, те да су четири продице изразиле жељу да се одмах врате у своје домове. Три у куће, а једна у стан. Интересовање за повратак ових људи је велико, зато процес повратка не би требало да се повезује са политиком. Предложено је да се по неколико породица враћа на иста места, због безбедности и лакше адаптације повратника, каже Реџеџи и додаје, да повратка у сеоске средине има. За пример истиче повратак у М. Талиновац (30-ак људи), Српски Бабуш (15-ак), Бабљак (12-13), а израђују се концепт документи за Доње Неродимље, Сазлије и још нека села у околини. "Фокусираћемо се на повратак у град, а расељенима бих поручила да и они морају да изразе више воље и жеље за повратак, јер се ситуација у односу на 2004. годину, када сам ја почела да радим овај посао, у многоме променила на боље", истакла је



## РЕПОРТАЖА

на крају наше посете, општинска службеница за повратак, додајући да два Србина раде у општини, а да се пре неколико дана једна жена вратила у свој стан у Урошевцу.

### МУХАЏЕР ТАЛИНОВАЦ

Главном улицом напуштамо Урошевац и упућујемо се, прешавши магистралу пут, ка Мухаџер Талиновцу. Овде је пре рата било 86 српских кућа и готово све су спаљене и уништене. Свраћамо до једне новоизграђене. Представљамо се ко смо, али разговор почињемо тек након што смо се легитимисали. Има доста неповерења, свако долази, лажно се представља, прича нам **Мирослав Младеновић** (60), извињавајући се. Мирослав се вратио у јулу 2006. године. Тада је обновљено 11 кућа, док су 29 изграђене поново, укупно 40 кућа. Примећују се још увек скелети огромних разрушених кућа, који сабласно делују у односу на мале тек направљене од 45-70 квадрата. Мирослава смо затекли како са братом ради у импровизованој баштици. Прича нам да су становници овог дела Талиновца били



*М. Талиновац-засек Младеновићи*

изузетно богати. Данас их је у селу мало. Већина је у расељеништву. Највише у општини Штрпце. Тамо су и Мирославови, мајка, супруга и син са породицом. Још се увек не осећају довољно слободним за повратак. Нико им сада не прети, али прошлост опомиње, каже Мирослав, додајући, да су мештани села имали изузетно коректан однос прена комшијама Албанцима, онда када је њима било најтеже. Зато не могу да им опросте што нису покушали да им спасу куће, иако се и данас не зна ко их је спалио. Сада их редовно обилазе припадници грчког KFOR-а, који им дају додатну сигурност да опстану овде.

На супротној страни села налази се кућа **Милована Јефтића**, кога сви боље познају по надимку **Шеки**. Некадашњи багериста, који је обишао многа градилишта по свету, данас је представник села. Имао је, за разлику од већине сународника, среће да му кућа није спаљена. Наиме, у њој је становала албанска породица и када је напустила кућу, у њу се уселио Милован.

Тренутно у селу има 30-ак повратника, каже Милован и у односу на друга села сигурно смо најбројнији. Становништво схвата да је овде ситуација сада безбеднија, да имамо добар однос са локалним Албанцима. Основни проблеми села су канализација, осветљење, пут, а највећи недовршени водовод. Иако је средства



*Милован Јефтић*

обезбедио UNDP, организација CARE није омогућила да се изradi секундарна и примарна водоводна мрежа, тако да мештани села немају питку воду. Једино у неколико незатрпаних бунара постоји техничка вода, с којом се послужује цело село, прича Јефтић и додаје да ће због свега неуррађеног бити принуђен да у име села поднесе тужбу против CARE-а.

“И пре и сада имали смо добру сарадњу са општинским руководством, а само два месеца по избору нови председник општине је “послао катастар”, да средимо велике проблеме на том пољу. Оно што такође треба урадити је то да се мора извршити притисак како би се ослободила српска земља и како би мештани села могли поново да је обрађују”, наглашава на крају Јефтић.

### СРПСКИ БАБУШ

Враћајући се неколико километара према Приштини, пар стотина метара са десне стране пута, налази се Српски Бабуш. Село често пута прошле године помињано по “успешном” повратку, зврји празно. Око новоизграђених кућа албанска деца чувају краве, а у доколици ваде гвожђе из порушених кућа које касније продају на отпаду. У центру нова школа. Затворена. Тек иза ње видимо неколико силуета. Упућујемо се ка њима и стижемо до куће представника села **Новице Јо-**



*Новица Јовановић у разговору са репортером Унија ИНФО*

**вановића**, дипломираног економисте, тренутно запосленог на функцији секретара Црвеног крста. Осим Новице, ту затичемо и пар који ручним алаткама покушава нешто да засеје у земљу необрађивану девет година. Тешко иде, али не одустају. Дајемо им нове примерке нашег часописа и “Гласа југа” и лагано започињемо причу.

“ Повратак смо схватили озбиљно. У почетку нас је било преко 120. Изграђено је укупно 75 кућа и комплетна инфраструктура. Школа, амбуланта, пут, водовод

и канализација. Дакле сви услови за повратак су обезбеђени, али нису услови за опстанак. Зато нас у селу сада има мало. Не може се живети од минималца. А имали смо милион обећања. Нажалост, ни оно што је по пројекту требало да буде дато, није. Наиме, свака породица је требало да добије грант у вредности од 2000 евра. Плус пројекат за заједницу у вредности од 40 хиљада евра, а који смо већ били наменили за фарму товних пилића”, прича у даху Јовановић. И шта је било са тим парама? Да ли сте разговарали с неким у вези са тим?

“ Ишли, тражили и сазнали. Паре намењене за наведени пројекат је UNDP повукао из општинског буџета и пренаменио за друге пројекте. Зашто? Да нас поново иселе одавде, јер ако нам не дају да радимо, нема ни опстанка. А мештани Српског Бабуша имају у свом власништву 400 ха плодне земље друге категорије. Сада су то постале ливаде и стрништа. Желели смо да удружимо средства и да купимо 11 трактора и пооремо све ово пространство. Очито то некоме није било у интересу, а већина нас зна и коме”, јетко ће Јовановић, показујући нам Стратегију одрживог повратка за Српски Бабуш. Поред већ наведене фарме за тов пилића у стратегији се налази бизнис план за производњу сокова од биљака из природе, као и план за производњу етеричних уља.

“Планови разрађени на неколико стотина страница могу да послуже и другим заједницама на КиМ, не само српској. Зато смо, понављам још једном, потупно уверени у то да је неко намерно бојкотовао наш повратак”, прича Јовановић, пратећи нас до кола.

Враћамо се у Чаглавицу, сутра нас чека обилазак општина Гњилане, Косовска Каменица и Ново Брдо.

## ГЊИЛАНЕ

Крећући се према Гњилану пролазимо кроз Грачаницу. Некадашње село, смештено на магистралном путу и познато по истоименом манастиру, све више добија урбане контуре. Од Дома здравља, болнице, многобројних угоститељских и трговинских објеката, до надамо се, скоре изградње зграда за расељене у Новом Бадовцу. Дуж читавог пута према Гњилану, приметан је велики број регистарских таблица са регистрацијама GL и PR, које одударају од унифицираних KS, на читавом Космету.



**Срђан Цвејић**

У Гњилану нас дочекује **Срђан Цвејић**, доскорашњи општински службеник за повратак, који од проглашења независности не обавља ту дужност. Док крећемо према Пасјану, једном од највећих српских села у овом крају, Срђан нас упознаје са демографском структуром становништва. До 1999. године, у граду је живело преко 12 хиљада Срба. Данас нема више од 40 породица. Повратника мало. Тек по неко, индивидуално. Много је више оних који су отишли. Поготово након 17. марта 2004. године. У некадашњој “српској улици”, осим парохиског дома,

више нема српских кућа. Већина Гњиланаца је расељена у централној Србији, иако се не мали број њих налази и у околним селима. Провокација Албанаца готово и да нема. Сада се употребљавају суптилније методе. На наплату стижу рачуни за порезе, струју и то ретроактивно за последњих девет година. Оно што забрињава мештане околних села је и одлазак Срба из Косовске полицијске службе. Осећали смо се сигурније, признаје Цвејић.

## У ПАСЈАНУ О ЖЕГРИ

Стижемо у Пасјане и упућујемо се према школским зградама. Велики број ученика је на одмору. Траже да их сликамо. Међутим, ускоро долази млади наставник и љубазно нас моли да то не чинимо без дозволе општинског координатора. Улазимо у један део старије школске зграде где је тренутно уточиште, са супругом **Радмилом**



**Менде Настевски и Јован Јовановић**

**Јовановић**, просветном радником, пронашао и наш саговорник **Менде Настевски**, расељено лице из Жегре.

Његова породица живи у лошим условима, али је свака ствар на свом месту. Између осталих и заставе Србије и Македоније. Колеге из Уније М, желе да помогну људима из Жегре око повратка. Бележимо део њиховог разговора.

Мештани Жегре избегли су уз пратњу KFOR-а 23. јуна 1999. године у Доњу Будригу. Село је до тог времена имало 121 неалбанско и 900 албанских домаћинстава. Данас неалбанских нема. По питању повратка ништа није урађено. Око 25 породица налази се у околним селима, док је већина тренутно уточиште пронашла у централној Србији.

“Под оваквим условима нема могућности за повратак. За протеклих девет година једино што смо успели да урадимо је да обиђемо остатке наших кућа, а током 2003. године, уз помоћ KFOR-а, обрађивали смо мали део наших њива. Одржан је већи број Оперативних група за наше село, три пута усвајан концепт документ за повратак, вођени међуетнички дијалози, међутим, на терену се ништа од многобројних закључака није спровело. Разлог томе је не постојање политичке воље општинских челника”, сматра Настевски. Расељени из Жегре који су остали на подручју општине Гњилане, живе у изузетно лошим условима, укључујући и нашег саговорника.

“Пет породица је у баракама склепаним од дрвета и



## РЕПОРТАЖА

најлона, многи у некадашњим викендицама и помоћним зградама. Више од двадесет људи, нажалост, никада неће ни дочекати повратак. Умрли су у прогонству. Помоћи ни откуда. Једном речју, тешко. Украдено нам је девет година живота”, резимира Настевски, некадашњи руководилац у фабрици радијатора и ПИК “Младост”. Слично прича и **Јован Јовановић**, који такође, Жегру свакодневно гледа из Пасјана са 3,5 километара удаљености. Јован је био један од најбогатијих у селу. Имао је и највише земље. Данас би, како каже, волео да му бар неко овде у Пасјану, на његовој земљи, помогне око изградње куће, јер он не мисли да напушта овај крај. А крај је изузетно леп и богат. Многи кажу да има и стратешки положај, јер је Гњилане окружено српском земљом. Зато им треба помоћи, изградити одређене програме, јер без њиховог опстанка на тим просторима, изгубићемо много више, него што би требало да уложимо сада.

### КОСОВСКА КАМЕНИЦА

Срђана остављамо на изласку из Гњилана, уз обећање да ћемо ускоро навратити поново и више писати о становницима општине Гњилане, и упућујемо се магистралним путем ка Бујановцу, односно Врању. Неколико километара пре административне границе



скрећемо лево и након десетак стижемо у Косовску Каменицу. Пролазимо центар града и поред православне цркве стижемо до просторија невладине организације “Свети Никола”. Тамо нас дочекује њен председник и доскорашњи службеник у канцеларији за мањинске заједнице **Бане Васић**.

“Административно територијално подручје простире се на 523 км, на коме живи преко 52 000 становника. Град данас има око 15 000 становника. Његови житељи су углавном Албанци, од којих је сада мањи број староседеоца, а већи досељеника из Албаније, Метохије и околних планинских села. Већи број староседеоца, углавном Срба, овамо се доселили крајем прошлога века. Из самог града се, после агресије НАТО на нашу земљу, одселило око 1200 Срба, а из целе општине око 3700. Територија општине има облик срца, а поред Каменице као средишта општине, већа места су још: Ранилуг, Доње и Горње Кормињане, Глоговце, Мало и Велико Ропотово, Беривојце, Ајновце (насељени српским становништвом) и Огоште, Рогачица, Коретин, Топоница, Бусовато (насељено албанским становништвом).

Општина има 52 152 становника и 73 села, од тога у 18 села живе Срби у 28 Албанци, а 27 села су са мешовитим становништвом”, упознаје нас Васић са личном картом општине.

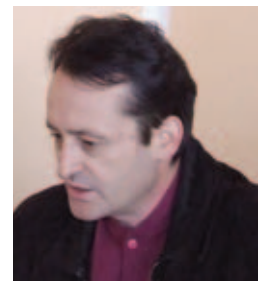
У општинској управи ради око 27 процената неалбанског становништва, од којих су већина српске националности, али је само њих седам иступило с посла након самопроглашења независности Косова. Овде општинску власт од Харадинајевог Алијансе за будућност Косова, преузела је Тачија Демократска партија Косова.

Васић нам показује елаборат са потенцијалним местима повратка у општинама Косовска Каменица и Ново Брдо.

Стрезовце, Ораовица, Бозевце, Рајановце, Одевце, Љештар, Доморовце, Огоште, Беривојце, Свети Јован, Ограђе и Каменица град, су места која се налазе, по мишљењу организације “Свети Никола”, на листи приоритета за повратак у ову општину. Уз политички изражену вољу и уз финансијску помоћ, врло брзо би могло доћи до повратка расељених у наведене средине. Због недостатка простора у овом, о Косовској Каменици и евентуалним местима повратка као и раду организације “Свети Никола”, опширније ћемо писати у наредном броју УНИЈА ИНФО.

### НОВО БРДО

Васић нас упознаје и са, по његовом мишљењу, приоритетима повратка у општину Ново Брдо. Наглашава да “Свети Никола” у сарадњи са Министарством за повратак и заједнице, ради на повратку расељених у село Клобукар. Радови би требало да почну ускоро, а Васићу обећавамо да ћемо посетити прве повратнике у Клобукар и о њима направити репортажу. Идући, назад ка Приштини, преко Новог Брда, пролазимо кроз Јасеновик, село где би повратници, такође, могли да се врате. Пре и после рата, у овом мешовитом селу, није било међуетничких сукоба. Један од показатеља добре безбедносне ситуације је и међуетничка школа коју похађају и Срби и Албанци. Људи имају доста земље и шуме, направљен је добар пут између Каменице и Новог Брда тако да постоји заинтересованост расељених за повратак, а забележено је и неколико случајева индивидуалног повратка. И наредно место на овом путу Бостане, може примити потенцијалне повратнике. У центру села изграђена је нова општинска зграда у којој је владала српска већина. Након, што је после локалних избора на Косову, уредбом шефа UNMIK-а **Јоакима Рикера**, за председника општине постављен Албанац, Срби су се повукли из општинске зграде, иако су имали већину и прешли у Прековце. У Бостану се због тога на општинској згради, непосредно сagraђеној поред православне цркве и гробља, вијори застава самопроглашене Републике Косова.



*Бане Васић*

**Забележио: Ж. Ђекић, Фото: Р. Јовић**

ЉУБИША НЕДЕЉКОВИЋ, КООРДИНАТОР ЗА КИМ, ПРИ  
МИНИСТАРСТВУ ЗДРАВЉА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

## ПРИОРИТЕТ ПОВЕЋАЊЕ КАПАЦИТЕТА СМЕШТАЈА



Недавна заплена лекова и фармацеутских производа на административном прелазу Србије са КиМ, био је повод више да Љубишу Недељковића, замолимо за разговор о овој теми, као и здравственој заштити повратника и лица која нису напуштала КиМ. Темема, којима се, у широј јавности, не поклања довољно пажње.

❖ *Каква је покривеност здравствене заштите становништва које живи на простору Косова и Метохије?*

Све здравствене установе које су постојале на КиМ пре 1999. године и даље су у мрежи здравства Републике Србије, у сада адаптираној мрежи установа које су активне на терену. Ова мрежа је организационо, стручно и финансијски у надлежности Министарства здравља Србије. Мрежу чини 16 здравствених установа, распоређених у пет административних округа: Косовско-митровачки (Здравствени центар (ЗЦ) Косовска Митровица, Дом здравља (ДЗ) Звечан, Завод за јавно здравље Косовска Митровица, апотека Косовска Митровица), Косовски (КБЦ Приштина-Грачаница, ДЗ Грачаница, ДЗ Доња Гуштерица, ДЗ Обилић-Прилужје, ДЗ Косово Поље-Угљаре, ДЗ Штрпце-Призрен, ДЗ Приштина), Косовско-поморавски (ЗЦ Ђиљане-Шилово и апотека Ђиљане-Ранилуг), Призренски (ЗЦ Призрен-ДЗ Ораховац и амбуланта Велика Хоча) и Пећки округ (ЗЦ Пећ-амбуланта Гораждевац, ДЗ Исток-Осојане). Здравствене услуге се пружају и у верским објектима, манастиру Високи Дечани и Пећкој Патријаршији.

❖ *Да ли је, у прелазном периоду, било улажања у инфраструктуру?*

У овој години је извршена адаптација амбуланте у Великој Хочи и Дома здравља у Осојану, уведено је централно грејање и извршена је неопходна адаптација за

*Здравствена заштита, коју на простору Косова и Метохије пружају здравствене установе које су у мрежи Министарства здравља Републике Србије, на завидном је нивоу. У здравственим установама КиМ запослено је 6750 радника. Од тог броја имамо 721 лекара, 145 стоматолога, 3735 медицинског особља средње и више стручне спреме и 2149 немедицинских радника, каже за УНИЈА ИНФО, Љубиша Недељковић, координатор за Косово и Метохију при Министарству здравља Србије.*

нормалан рад здравствених радника (замена столарије, кречење).

За прошлу годину су преко Националног инвестиционог плана била одређена финансијска средства за изградњу три болнице, у Штрпцу, Ђиљану (Доња Будрига), КБЦ Приштина-Грачаница добиће проширење. Ти планови нису реализовани у прошлој години, али су средства пребачена за ову годину и отпочело се са процедуром израде потребне пројектне документације за почетак градње. Предвиђена средства се деле на три дела, с тим што се за КБЦ Приштина-Грачаница треба обезбедити још финансијских средстава. У овој години очекујемо почетак градње.

❖ *Колико се новонастала ситуација одразила на снабдевање здравствених установа, на простору КиМ, лековима и осталим санитарским производима?*

Новонастала ситуација је створила велике проблеме, пре свега, у дистрибуцији лекова и санитарског материјала. Морам да напоменем да смо, пре једностраног проглашења тзв. државе Косово, повремено имали сличних проблема, али смо уз помоћ UNMIK-а те проблеме брзо решавали. После 17. фебруара ове године, косовске институције су неколико пута онемогућивале нормалан проток лекова и санитарског материјала. После дужег времена и под новонасталим околностима, успевали смо да преко Светске здравствене организације доставимо ове пошиљке лекова до наших здравствених установа на КиМ. Целокупна ова процедура траје петнаестак дана, што понекад може бити кобно за оне којима су лекови и санитарски материјал потребни. Ових дана се очекује постизање споразума између Министарства здравља и Светске здравствене организације која је посредник према UNMIK-у, како би се изнашао један стални начин доставе лекова без проблема. Ако се сложимо са чињеницом да је на КиМ још на снази Резолуција 1244, овде је затајила UNMIK администрација која је поједина овлашћења пребацила на Привремене институције Косова.



**❖ Да ли садашњи капацитети здравства, на Косову и Метохији, одговарају потребама становништва који имају потребу за помоћ? Каква је порука о здравственој заштити расељеним лицима који желе да се врате на територије КиМ?**

Здравствена заштита, коју на простору Косова и Метохије, пружају здравствене установе Министарства здравља Републике Србије је на завидном нивоу. Адекватна здравствена услуга се пружа у сваком месту. Ако се појаве повратници у местима у којима раније нисмо имали потребе да функционишемо, одмах шаљемо екипе из најближег дома здравља под нашом ингеренцијом. Уколико нема могућности и потребе за стационарањем амбуланте у самом месту, у зависности од потребе, повратници и локално становништво, обилазе се једном или више пута недељено.

**❖ Рейтортери Уније су често на територијама КиМ. Обишли смо и већину здравствених установа. Често нам се особље жали да нема довољно возила којима би обишли кориснике или их пребацили до болнице. Један од примера је амбуланца у Белом Пољу, селу надомак Пећи.**

Министарство здравља Републике Србије је овог месеца обезбедило, за наше здравствене установе на КиМ, 11 нових санитарских возила, која се ових дана упућују на просторе КиМ. Све здравствене установе су добиле по једно, а неке веће и више нових возила. Косовска Митровица ће ускоро добити 14 нових санитарских возила. Новим возилима ће бити покривени и корисници амбуланте Белог Поља, која гравитира Дому здравља Гораждевац. Возила су добили Дом здравља Ораховац, Исток, Приштина, Грачаница, Штрпце, Доња Гуштерица, Косово Поље, Обилић, као и Клиничко болнички центар Приштина (КБЦ). Привремено смо на тај начин решили један горући проблем. Када су возила у питању, сада нам једини проблем представља регистрација возила, с обзиром да не желимо да признамо једнострано проглашење и косовске институције регистрацијом истих на косовске таблице.

**❖ Каква је ситуација када је болничко лечење у питању?**

За сада постоје само две установе које пружају секундарну здравствену заштиту. Здравствени центар Косовска Митровица са 595 болесничких кревета и Клиничко болнички центар Приштина (КБЦ) са

седиштем у Грачаница - Ургентни хирушки центар "Симонида" (18 болесничких постеља), Болница за гинекологију и акушерство "Мајка девет Југовића" (18 болесничких постеља), Интерна-педијатријска клиника "Краљ Милутин" у Лапљем Селу (35 болесничких постеља, од чега 22 интернистичке, 6 неуропсихијатријских и 7 педијатријских).

Као што сам већ рекао, у Штрпцу и Косовском поморављу, у овој години, планира се проширење капацитета изградњом нових болница.

**❖ Да ли здравствене установе на КиМ имају довољно квалитетних кадрова?**

У здравственим установама КиМ запослено је 6750 радника. Од укупног броја запослених имамо 721-ог лекара, 145 стоматолога, 3735 медицинског особља средње и више стручне спреме и 2149 немедицинског особља.

Од укупног броја, радно је ангажовано 5155 особа, док 4271 радник прима увећану зараду за 100% (стално ангажовани и живе на КиМ), док 153 радника прима увећану зараду за 25% (раде на КиМ, а живе у централној Србији), 731 радник прима пуну зараду 100% (радно ангажовани у централној Србији и Војводини), није радно ангажовано 1595 радника, од чега 114 прима минималну зараду увећану за 30% (радници који живе на КиМ, а нису радно ангажовани) 1481 радника који нису радно ангажовани, а живе у централној Србији прима минималну зараду (8526,00 дин).

У времену од 2003-2007. године, одобрено је укупно 100 специјализација за запослене у здравственим установама са подручја Косова и Метохије, највише у 2007. години - 41 специјализација. Међу запосленима има припадника свих националности (Срба, Муслимана, Бошњака и Рома). Када су у питању корисници, ту се јављају, поред већ наведених припадника заједница које живе на КиМ и Албанци који такође имају поверење у нашу стручност и услуге. Поред лечења у здравственим установама на КиМ, стални су захтеви и за посредовање ради упућивања у специјалистичке установе у Београду и Нишу. Велики број Албанаца самостално се свакодневно обраћа здравственим установама у Београду.

**Разговарао: Златко Маврић**

**❖ Како ћете решити даљу континуирану дистрибуцију лекова и санитарског материјала?**

Интензивни су преговори са представницима Светске здравствене организације да се проблем заустављања лекова и санитарског материјала елиминише. Велики допринос у читавој активности дају представници Светске здравствене организације у Београду **Дорит Ницан** (шеф канцеларије Светске здравствене организације у Београду) и **Мелита Вујиновић**. Они ће посредовати у транспорту лекова. Процедура ће тећи тако што ће доставнице лекова према требовањима установа са КиМ стизати преко наших веледрогијера до Министарства здравља, а ми ћемо те доставнице проследити Светској здравственој организацији у Београду, која документе даље прослеђује Светској здравственој организацији у Приштини, а ова UNMIK-у. Након читавог тог процеса, добиће се документ који гарантује пролазак медицинске и санитарске опреме без задржавања. Читав тај поступак ће трајати најмање 7-10 дана. Поступак је и даље веома дуг, али је и то боље од неизвесности и проблема који су до сада настајали заустављањем и привременом запленом робе.

Остаје нам да се надамо да ће у наредном периоду бити што мање потребе за ангажовањем наших служби на КиМ, а разумевање за помоћ и сарадњу у овој области на бољем нивоу.

ШИРОМ СВЕТА 8. АПРИЛА ОБЕЛЕЖЕН СВЕТСКИ ДАН РОМА

## ИМА НАПРЕТКА, АЛИ И ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

*Овај празник је успановљен како би се скренула пажња јавности на тежак положај овог народа. У шрећој години европске стравешке акције “Декада укључења Рома”, чији су циљеви да се ошклони дискриминација Рома и да се они укључе у друштвене шокове, највећи проблеми Рома у Србији су неосшојање државне шолишке према Ромима, дискриминација и проблем предрасуда. Према шоисус шпановнишћа из 2002. године, у Србији живи око 108.000 Рома, док се према незваничној шоаишшоици шоцењује да у Србији живи од 400.000 до 700.000 шоишшадника ромске националне мањине.*

Према подацима Ромског информативног центра, око 49 одсто ромске популације у Србији угрожено је сиромаштвом, док око 60 процената Рома нема завршену основну школу. Од свих незапослених у Србији, 60 одсто чине Роми. Један од њихових највећих проблема су нелегална насеља у којима живе у условима опасним по здравље и живот. Последњи покушај да се Роми раселе из дивљег насеља испод моста Газела у Београду, није успео зато што их нико не жели у свом комшилуку.

### ОДГОВОРНОСТ И РАВНОПРАВНОСТ



*Предшоавници Рома на конференцији за новинаре у Медиа центру*

одговорне институције у Србији морале да утичу на то да Роми постану одговорни грађани друштва. “Држава нас гледа као веома сиромашне људе којима стално треба помоћ. Уместо да нас поставе у позицију активних грађана који ће радити и зарађивати за себе и бити друштвено одговорни, као и сви људи. Зашто један Ром не би могао да буде хирург или министар просвете? При томе имамо једну стару културу једног народа који има своје песме, бајке, умотворине и загонетке врло мало познате у образовним структурама”, каже Илићева.

**Розалија Илић**, извршна директорка Ромског информативног центра, сматра да Роме, иако народ пребогате културне традиције, не посматрају као равноправне чланове друштва. Мишљења је да би Влада и

### КУЛТУРНА ПОЛИТИКА

Законом о мањинским правима, Ромима је гарантовано право креирања сопствене културне политике. Та могућност, према речима **Османа Балића**, директора YURom центра, Ромима и другим мањинама помаже да одреде и побољшају свој начин живота. Међутим, Балић сматра да Србија нема дефинисану државну политику према том народу.

“Сам закон о националним мањинама није довршен са тог аспекта, тако да практично на локалном нивоу имате једну појаву да припадници мањинских заједница не учествују у креирању културних дешавања и културне политике. То исто имате и на државном нивоу јер држава, пре свега, нема општу културну политику, а нарочито политику мултикултурализма. Трећа инстанца је непостојање политике према Ромима. Политика подразумева писане акте стратегије и акционе планове, а не политику у предизборним кампањама”, каже Балић.

### АФИРМАТИВНЕ АКЦИЈЕ

**Божидар Ђелић**, потпредседник Владе Србије и председник Савета за унапређење положаја Рома, рекао је да је 120 милиона динара, колико се издваја из буџета за ромску популацију мало, али да ће се убудуће примењивати афирмативне акције како би се та мањина интегрисала у друштво, а њени припадници живели боље.

“Ромска популација ће кроз законе које имамо у домену рециклаже, где су већ активни и то не треба гледати са подсмехом, јер то је један велики бизнис који може обезбедити приход од 100 милиона евра годишње. Радићемо са њима да се направи једна професионална структура, да то не буде само једна породица или две, него да већина буде активна”, казао је Ђелић, поводом Дана Рома, додајући да Србија мора, на нивоу локалне самоуправе, али и јавних предузећа и државе, обезбедити да има и припадника ромске националности.

### СИТУАЦИЈА НЕШТО БОЉА

“Ситуација са Ромима у свим земљама које су потписале Декаду Рома је, у принципу, веома слична. Што се тиче Србије, ситуација је боља него што је била, јер смо ипак учинили нешто на афирмацији акционих планова и у оквиру одређених акционих планова, које одређена министарства проводе, померили смо ствари са места. Надам се да ће се председавањем Декадом Рома, која долази у јуну у Београд, учинити још више”,



## ПРЕДСЕДНИК ТАДИЋ ПРИМИО ДЕЛЕГАЦИЈУ РОМА



**Борис Тадић**, председник Србије, честитао је свим грађанима Србије ромске националности 8. април, Светски дан Рома и најавио да ће се заложити да држава више ради на подизању нивоа толеранције према Ромима и њиховој пуној интеграцији у друштво. Тадић је у Београду разговарао са делегацијом Националног савета ромске националне мањине о тешком положају Рома, не само у Србији, него и у региону. У разговору је констатовано да је, упркос неким почетним резултатима на унапређењу положаја Рома, њихов положај у Србији веома тежак, саопштила је Прес служба председника Србије.

рекао је **Петар Лађевић**, директор Службе Владе Србије за људска и мањинска права. Лађевић је додао да се “помак види, пре свега, у сфери образовања и тзв. афирмацији приликом уписа деце у жељене школе”.

“Начињен је велики помак у сфери становања и у вези са доношењем урбанистичких планова за легализацију ромских насеља. Министарство здравља је учинило велики помак, пре свега, у вакцинацији, пре-

вентиви, која до сада није била присутна”, нагласио је Лађевић.

Уместо закључка пренећемо речи **Рајка Ђурића**, председника Уније Рома Србије, који је оценио да, када је у питању положај Рома у Србији, има напретка, али и да се на почетку 21. века Роми и даље суочавају са дискриминацијом.

## ОТПАД ЈЕДНОГ МАКЕДОНСКОГ ГРАДА ЈЕ ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ НАЧИН ИЗДРЖАВАЊА И ПРЕДСТАВЉА ПРИМЕР НА КОЈИ СЕ МОЖЕ УГЛЕДАТИ

### РЕЦИКЛАЖОМ ДО САМОИЗДРЖАВАЊА\*

Пре девет година, Станковец, место у Македонији, на неколико месеци је пружило уточиште 350 000 избеглица са Косова. Данас је то огромна депонија. Али нечији отпад, неком другом је благо, а за **Зорана Димова** ова мрља на земљишту је прилика за посао.

Млади македонски Ром, предузетник, води погон за рециклажу у близини гомила смећа, а његов посао је у складу са UNHCR-овом стратегијом за самоодрживост, запошљавање ромских избеглица. Димов обавља свој део тиме што рециклира тоне смећа које је одбацила локална заједница у Станковцу (укључујући хиљаде пластичних боца и кеса побацаних по некад непрекорном руралном подручју), месту северно од македонског главног града, Скопља.

За време посете Станковцу и суседном Висбегову, службеници UNHCR-а Скопје, сусрели су се са Димовим у погону где је неких 20 запослених Рома сакупљало и сортирало пластичне боце које ће се прерадити у пластичне грануле. Неки од њих су били знани посетиоцима као избеглице које су зависиле од помоћи УН агенције за избеглице.

“Ово је тежак, али частан посао како би се зарадило за живот” рекао је један од радника, избеглица, који је пре 1999. године, радио у једној фабрици на Косову. “Међутим, овде неко време нисам могао да издржавам своју седмочлану породицу и у потпуности сам зависио од UNHCR-ове помоћи”, прича и додаје да захваљујући овом пројекту он, његова жена као и двојица њихових синова, раде за Димова последњих шест месеци.

Димов је такође и власник ромске ТВ станице, а води и друге послове, каже да је посао ишао доста споро кад је отворио погон у Висбегову 2005. “Полако сам га развијао и сада имамо 12 сабирних пунктова у Скопљу и других 20 широм Македоније. Извозимо (пластичне грануле), углавном у Италију”.

Овај пословни човек, као Ром и особа коју већ дуже времена подржава UNHCR, упознат је са проблемима избеглица које не могу да се врате на Косово из Македоније у садашњим условима. Због тога жели да помогне. “Покушавам да запослим неколико њих на сваком сабирном пункту као и у самом погону. Такође сам заинтересован да запослим неке у администрацији, али би били потребни обука на рачунарима као и курсеви језика и рачуноводства. Покушаћемо то да организујемо заједно са UNHCR-ом”, наглашава Димов.

Отварање могућности за запошљавање је омогућено усвајањем, прошлог септембра, новог владиног закона о запошљавању и раду странаца. “Како овај закон предвиђа, избеглице се могу легално запослити и тако издржавати своје породице”, рекао је **Карлос Малдонадо**, представник UNHCR-а у Скопљу.

“Сада је време за приватне компаније да у оквиру својих пословних могућности развијају стратегије за даље обуке, школовање и могуће запошљавање рањивих група као што су ромске избеглице” додао је.

Политика Димова да запошљава избеглице Роме, уклапа се у UNHCR-ову стратегију ослањања на самог себе. Као део ове стратегије, Представништво у Скопљу тренутно сарађује са министарствима Владе и партнерима из грађанског сектора на прикупљању података о степену образовања, квалификација и потребама за обуком избеглица и тражиоца азила у земљи.

UNHCR жели да одвикне избеглице од зависности од помоћи у ово време економске стагнације у бившој југословенској Републици Македонији. Стопа незапослености у Македонији је једна од највиших у Европи и достиже 90 одсто међу ромском популацијом. UNHCR ће проценити образовне капацитете и идентификовати курсеве који би били од користи избеглицима. Ова агенција би се обратила и неким домаћим компанијама у вези могућег запошљавања избеглица. У Македонији тренутно борави 1.860 избеглица, од којих су већина Роми са Косова.

**Анета Галић**

\* (Текст је преузет са сајта UNHCR-а и редакцијски обрађен)

# ISI NAPRETKO AMA I DISKRIMINACIJA

*Akava prazniko kerdilo sar bi o them dikhela andaro sasto sveto i te skrenol pe i paznja ande javnost sar amen sam ando pharo zivoti. Ando trito bres evropsko stratikano drom “Dekada uključenja Roma” save si ciljura te frdel pe i diskriminacija kotar Roma i te pe von okljuciuinen ande gadjikane droma. Majbare problemura e romengere si kaj i thagharutni premalo roma kerel, diskriminacija i problemura kotar o predrasude. O Popiso e themengo kaj sasa 2002 bersande ki Srbija vakerel so isi Roma ki Srbija jek 108.000 melje Roma ama cacune podatka amare romane vakeren so si majbut 400 000 djiko 700.000 milje kaj pripadninels e romengero nacionalno ciknipe.*

E vakeribe o Direktori **Rozalija Ilić** katar e Romsko informativno centro 49% e romengi populacija andi Srbija si ugrozime. kotar o nanipe, a majbut 605 roma nanolen bitime osnovno skola. Kotar o savore bibucakere manusa ki Srbija 60% si o Roma. Jek majbaro olengoro problemi si so besen ko nelegalna mahale i nane olen Suze uslovurja zako lengoro sastipe i zivoti. Kana lije te raselinen e romen andaro bisuze mahale ki gazela ko Beogradi nista ni cerde kaj niko andro foro nakamla te besol e romenca ando kom-siluko.

### KO LEL KO DUMO I KO JEKIPE

Rozalija Ilić Direktori kotar romsko informativno centro smatrinel e romen kaj isi olen bari kulturno tradicija. Ni dicen amen sar averen manusen ko them. Voj phenel kaj bi i Thagarutni pire institucijenca andi Srbija trebula te uticinel sar bi Roma trebula te oven odgovorna ando drustvo. E Thagarutni dikhel amen sargo but core thema, kaj majbut trebula te pomozinen amen, ama na te den vas amen te ova ki pozicija te ova piko pikeja olenca te kera buci i te ova ko drustvo odgovorna sar aver manusa. Sose jek rom nebi ovela hirurgo ili ministro kotar i prodsveta., jel amen isi jek purani kultura jeke theme si isiamen amare djila, paramisja, zagonetke, purane paramice, kaj si hari pindjarde ani sikavi kultura phenel i Iliceva.

### O PREDSEDNIKO TADIĆ PRIMINDJA I DELEGACIJA E ROMANI

**Boris Tadić** o predsedniko kotar i Srbija cestitindja savorengere e romenge kotar i Srbija 8 aprili Svetsko djive e Romengero i phenda kaj ka zalozinel pe te i drzava majbut kerel buci te vazdel o nivelo tolerancije i lendji pherdi integracija ko drustvo. O Tadić kerdja svato ando Beogrado e delegacijaja kotar Nacionalno konsili kaj si amaro zivoto amaro pharo, naj samo andi Srbija nego ando celo regionu. Po svato kaj kerde konstituvisarde kaj i nesavo napretko isi e romendje ali amaro polozej andi Srbija si but pharo phenda e pres sluzba kotar o predsedniko e Srbijakoro.

### KULTURAKERI POLITIKA

O zakonji kotar cikne prava si romenge garantuvime te amen korkore kera amari kulturno politika. Gasavi mogucnost prema svatura kotar **Osman Balić** Direktori kotar YUROM Centro romendje i avere ciknipen pomozisarel



teikalen ko drom i lacharen pumaronacino e zivotiskoro. Ama o Balić svatinel kaj i Srbija naj la lachi drzavno politika ko akava narodo. Korkoro o zakonji kotar o

ciknipe naj dovrtime, a godolese po lokalno nivou si tumen jek pojava kaj e pripadnikurja kotar cikne zajednice uces-tvuvinen ko kulturna desavanja i kulturne politike. Adava isto i situmen i ko drzavno nivelo. Odelose so nane olen drzavno lpolitika ama ni politika kotar Multikulturalizma. Trito instanta si kaj ni postojil politika palo roma. E politika trebula te ovela pisime aktura Strategija thaj akciona planurja, a na politika kana biron pe djan ande prediszbornu kampanja phenel o Balić.

### AFIRMATIVNO AKCIJA

**Bozidar Djelić** o podpredsedniko ki thagaruti Srbija si i predsedniko ko savet kotar unapredjenje e romengoro phenda kaj 120 000 000 kozom izdvojinel pe andaro budzeto e romenge kaj si zala, ama ko avutno vreme ka primeninel pe afirmativno akcija sar bi amen o Roma integrisinaja amen ando drustvo ate amaro them djivdinel polache. E Roma maskaro zakonji kova isi amen andaro domeni kotar i reciklaza, kaj već kera buci ko adava i adaleske na treba te ladjal pe jel adava si baro biznis kova saj te anel prihodo 100 000 000 evra zako jek bers. ka kera buci lenca te kerol pe jek profesionalno struktura te na avel adava samo jek familija Ili duj nego majbaro brojo te oven aktivna. phenda o Djelić zako amaro djive ko 8 aprili panda phenda kaj i Srbija trebula te ovel po nivoo lokalna guverna i javna preduzeća i drzava te obezbedinel pe i te oven amare manusa.

### SITUACIJA SI ZALA LACHI

Situacija e reomenca ande sa e phuvja kaj potpisindja pe i “Dekada Roma” svuda si isto. Ande Srbija si majlace nego so sasa jel kerdjam nesto pi afirmacija, akciona planja i okviro savo odredindja o akcionja planja kaj o ministarstva sprovođenin pomerisardam e stvarja kotar than. Me ad-



# RROMANE



Sluzba kotar i Vlada Srbije zako manusengo i cikne prava.o Ladjevic phenda kaj dichol pe o lachipe ande svera kotar o obrazovanje i takosvano afirmacija kaj o chave volin te

jukarav te prestavinel pe i Dekada Roma p a n d a m a j b u t , k a n a a v e l o c h o n J u n i a n d o B e o g r a d i , p h e n d a o **Petar Ladjević** Direktori kotar i

djan ande zeljeno skola. Cerdilo baro lachipe ande svera besipe i ande veza kaj anda pe urbanisticko planji zako legalizacije e romane mahale.Ministarstvo zdravlja kerdja bari buci andi vakcinacija ,preventiva kaj dji akana nahine prisutno phenda o Ladjević.

Umesto zakljucka ka phenas e svatura kaj phenda o **Rajko Djurić** predsedniko UNIJA Roma Srbije.

Kana dicholpe o polozaj e romengo ani Srbija isi napredko ama i kaj ko pocetko 21 veko e romen isi bare problemja pali diskriminacija.

**Prevod:**  
**Dragutin Vasić**

OTPADI KOTAR JEK FORO KI MAKEDONIJA SI ZAKO NASLE MANUSA THAN SOSTAR ON DJIVDINENA.GODAVA SI PRIMERI SAR TREBUL TE KERA I AMEN

## RCIKLAZOM TE IZDRZINEN KORKORE PES

**Angleder jek enja bers Stankovec than ki Makedonija, pandz sov chon dinja utociste zako 350 000 nasle manusenge kotar Kosovo.Majbut kotar nasle manusa si Roma. Adjive si godova bari gunoj. Ama nesavo gunoj avere themese si barvaljipe a o Zoran Dimov kotar gunoj kerdja peske bizniso.**

Terno makedonsko Rom si preduzetniko.Incarel pogonji zaki reciklaza.Pasa leste si baro gunoj. O UNHCR so kerdja strategija te pe o nasle manusa korkore pes izdrzinen i zaposlinen e romen so nasle.O Dimov kerel pi buci adjukha so o manusa reeklirinene tone gunoj so chuden o manusa kotar i lokalno zajednica,ando Stankovce(gothe si milje plasticne flase, kese chudime inca kaj si majrualno than).

Than severno kataro Makedonsko glavno foro Skoplje. Kana sama te dikhas i posetina o Stankovce pase godova than si Vizbegov kaj radin o then UNHCR Skoplje arakhle pe e Dimovija ando pogoni kaj isi jek 20 zaposlime roma.Keden sortirine o plasticna flase kola ka preradinen pe ando plasticna granule.Nesave roma sasa pindjarde e themenca andro UNHCR sar e nasle manusa kola zavisinde kotar pomoc kotar UN agencije zako nasle manusa.

Kava si phari i casno buci sar bi zaradinela pe zako zivoti,phenda jek kotar radnikurja.Naslo manus kaj kerdja buci anglo nasipe 1999 ki jek fabrika ko Kosovo.Kate jek vremen nasti nastisardem te izdrzinav miree 7 clanja i zavisisardem katar UNHCR so man pomozisarde.phenel i dodaji te na sasa akava projekti vov i leskeri romnji i leskere 2 chaja keren buci zako Dimov majbut 6 chon.E Dimove isi i Romani TV stanica.A si le i aver buci phenel kaj i buci djial sporo kana putarda o pogoni ando Visbegovo 2005 bers.Polako razvindjom i buci i akana isima desuduj sabirna punktja ko Skoplje.i aver andi celo Makedonija.Izvozinelo (plasticna Granula )andi Italija.Akava poslovno manus sargod Rom i osoba kaj vec baro vreme podrzinel o UNHCR voj djanel save problemurja isi e nasle manusen kaj nasti te irinen pe ando Kosovo kotar i Makedonija.Save uslovja isi olen akana.Zbog odava vov mangel te pomosarel e theme.Mangav te zaposlinav majbut djenen ande svako sabirno punkto.,sar i andre ko pogoni.Gija mangav te nesave zaposlinav andi administracija nego trebulo olen te sicon pe racunarja,sargod kursurja e cibjakere i racunovodstvo.Ka probina adava te kera zajedno i o UNHCR phenel o Dimov.

Putardili i mogucnost te zaposlinen pe ,omogucisarda o nevo zakonji kova andja i nevi Vlada angleder jek 6 chon zako zaposlavanje i bucipe e strancjenge.Sar akava zakonji predvidinel o izbeglice saj legalno te zaposlinen pe i te izdrzavinen pes i pe porodica phenda o **Karlos Mardonado** prestavniko kotar UNHCR ando Skoplje.Akana si o vreme andi privatno kanpanja te ando okviri lengi poslovno mogucnosti razvion i strategija za majdur obuke,skoluviba i te zaposlinen andaro ranjiva kategorije sar soj o nasle manusa,dodaisarda vov e politika e dimoviskeri te zaposlinel e nasle manusen i uklopinen pe ki UNHCR- strategija.Te osloninen pe korkore pe peste.Sar jek delo kotar akaja strategija Predsednistvo ko skoplje akana saradjuvinel o Ministarrstva e Vladakere i partnerja andaro gadjikano privredno sektori po cidipe podakja.Savi skola isi e romen savi kvalifikacija trebulo olen obuka i e nasle manusen i te rodel pe azili andi phu.UNHCR mangel te na sikavel vise e nasle manusen te na zavisinen kotar i pomoc posto akava vreme ekonomске stagnacije ande bivso jugoslovensko republika makedonija.bibucarde andi Makedonija si jek ande manjbare ki evropa i resel 90% kotar i romani populacija. UNHCR ka poroceninel sar si o obrazovno kapaciteti i ka keren kursevja save bi pomogninena e nasle manusen.akaja agencija bi dikhela disave domaca konpanije te saj te zaposlinen e nasle manusen ki Makedonija. Akana si 1860 nasle manusa ,kola si majbut roma kotar i Kosova.

**Aneta Galic**  
**Prevod: Dragutin Vasić**

## БОРБА ЗА ДОСТОЈАНСТВЕН ЖИВОТ

*Три породице, из три различита краја с Косова и Метохије, у расељењу у централној Србији пронашле су нова ујочишта. Представници удружења "Срећна породица" из Ниша и сама расељена лица, обишли су их и ево шта су забележили.*

Захваљујући **Драгану Манасијевићу**, координатору за расељена лица у општини Лесковац упознали смо породицу расељену са Косова и Метохије са седморо деце која овде зида своју нову кућу.

### ТРАЈКОВИЋИ

**Татјана** и **Драган Трајковић** су 1999. године били принуђени да напусте свој дом у Новом Брду и дошли су код тетке која је у малој старој кући живела сама. У две собице расло је шесторо деце Трајковића, а 2001. године рођен је и седми, мали **Дејан**. Драган је радио различите физичке послове да би прехранио породицу. Уз помоћ Општине и INTERSOS-а ове године они су се



осмелили да праве нову кућу. Срушили су једну собу и наставили да живе сви у оној другој. У дворишту смо затекли развучено гвожђе за арматуру, а на темељу будућег дома радио је сам домаћин са комшијом који му помаже. Велика гомила земље од срушене куће биће употребљена. Мали Дејан вртео се околу и био од користи. Домаћица и тетка су завршавале кућне послове. Остала деца су била у школи, осим најстарије ћерке која се осамосталила и ради у Београду. Од општине очекују испуњење обећања и конкретну помоћ. Оптимизам и елан да се деци обезбеди достојанствен живот буја у овом дворишту у коме се у продужетку налазе воћке, а даље пластеници добијени давно од Међународног Црвеног крста који се још увек користе за производњу поврћа за сопствене потребе.

### ИВКОВИЋИ

У Меровини поново смо у дому породице која мукотрпно, али достојанствено, гради свој нови дом. Седмочлана породица **Ивковић** из села Деваје у гњиланском региону живи у једној соби, такође полу-порушене куће. Спавају у помоћним просторијама, док

у дворишту полако зидају нови дом. **Сузан** и **Сузана Ивковић** имају старе родитеље и три сина. Најстарији **Немања** је на другој година студија електротехнике у Нишу и све испите даје у року, како би сачувао место у студентском дому. Средњи син **Стеван** учи средњу саобраћајну школу и одличан је ученик, јер тако остварује право на бесплатан превоз који дотира општина. Најмлађи син **Небојша** учи средњу школу за фризера и одавно машта да купи професионалне маказе, јер овај занат изузетно воли. Талентован је и већ има своје муштерије. «Срећна породица» је нашла донатора који је обрадовао овог дечака новим професионалним маказама. У кући Ивковића затекли смо родитеље и баку са преслицом. Дечаци су били по школама. Деда је за пословима. Иако има седамдесет година он још увек ради на грађевини. Зида и своје и туђе, за дневницу...

Пошто ова вредна породица скромно живи од врло малих примања, рад им је на првом месту. У уређеном дворишту расту прасићи и јарићи, а у пластенику и башти, засејано поврће, стабла воћака у цвету окречене су у бело...

### КОСТИЋИ И НЕКИЋИ

У селу Богудевце код Лесковца живи породица **Костић** и **Некић** у две скромне собице. Када је супруг **Весне Костић** киднапован у Ретимљу, она је са двоје деце избегла са Космета и остала да живи са својим родитељима. Сада болестан отац, **Милан Некић**, мајка **Божидарка**, брат, дементна баба од осамдесет година и Весна Костић са својом децом, **Вељком** (16) и **Миленом** (13) живе у две собе за које плаћају кирију. Весна и деца спавају у соби са бабом која користи хигијенске пелене.

Али, не жале се. Помажу комшијама у пољским радовима колико могу и како каже Божидарка, зимницу



спреме без трошкова. У уредној туђој соби, коју су претворили у топли дом, влада договор, осмех и поштовање. Ваљда због тога комшијама изгледа да су богатији него што јесу. Само да се и њих неко сети и помогне им да саграде свој дом.

**Радмила Тодић Вулићевић**



## У СЛИЦИ И РЕЧИ

# ДРУГИ САБОР ЖЕНА СА КИМ

*Пажњу припадница лејшеџ пола међу расељенима, ових дана, привукла је активност Удружења жена са Косова и Метохије ЖЕКИМ (жене Косова и Метохије). Активисткиње ове организације, биле су иницијатори и организатори Другог Сабора жена са КиМ. Оне су се ове године окупили почетком априла, у Дому Народне скупштинe, са циљем да јавно изнесу ставове о актуелним догађајима на Косову и Метохији.*

Удружење је имало доста запажених активности. Медијски најзначајнија је организација Првог и Другог Сабора, када је на једном месту окупљен велики број жена које су дале свој глас тренутној ситуацији. Први Сабор жена за спас Косова и Метохије организован је у Сава Центру, децембра 2006. године. На њему су жене КиМ осудиле насиље над неалбанским становништвом на КиМ.

Циљ Другог Сабора је био да се жене КиМ јавно огласе против једнострано проглашене независности



Косова. На скупу је било преко 450 учесника. У радном делу Сабора, велики допринос су дале **Деса Топличевић**, **Валентина Питулић**, професор са Приштинског факултета и **Верица Томановић**, испред Удружења породица киднапованих. Догађај су својим присуством и наступом увеличали **Светлана Стевић**, **Ивана и Јелена Жигон**, као и **Драгана Мајсторовић**, мајка киднапованог дечака.



Удружење жена са КиМ - ЖЕКИМ, званично је регистровано априла 2007. године, у Београду. Главни циљеви Удружења су помоћ српском и неалбанском народу који је остао да живи на КиМ и помоћ расељеним лицима са КиМ. Ради остварења циљева, ово Удружење у свом саставу окупља жене привремено расељене са простора КиМ, раније досељене жене са КиМ, жене из дијаспоре, као и све остале жене "које желе добро народу на КиМ".

Удружење жена са Косова и Метохије ЖЕКИМ  
Београд, Краља Милутина бр. 55, тел. 063/616-400

Сабор је и ове године донео своје закључке, захтеве и препоруке светској јавности и Влади Србије.

Жене Косова и Метохије очекују да се више пажње посвети овој категорији угроженог становништва, те да владине институције, у наредном периоду, много више рачунају на њихову сарадњу и помоћ. Досадашњи, двогодишњи покушаји за контакт са надлежнима за КиМ, по речима **Зорице Шарић**, представнице овог Удружења, остали су без успеха. Други Сабор жена КиМ завршен је поздравом "Видимо се на Трећем Сабору на Космету !!!"

**Текст приредио: Златко Маврић**

### ИЗВОД ИЗ ЗАКЉУЧАКА И ЗАХТЕВА СА ДРУГОГ САБОРА ЖЕНА СА КИМ

Жене Космета, **одлучне су у захтеву** очувања целовитости Републике Србије, а против формирања лажне независне државе у срцу Србије.

**Указујемо свету**, свим организацијама жена, да терор и погром српског и другог живља на КиМ и даље трају, а повратак насиљем протераних је и после 9 година немогућ.

**Придружујемо се** нашој националној пороти и нашем народном суду који су против ослобађајуће пресуде Рамуша Харадинаја. **Захтевамо** од председника и премијера (садашњих и будућих) да се огласе са захтевом да се прекине свака сарадња са Хашким трибуналом.

**Не пристајемо** да нам наметну омчу геноцидног народа и прозову нашу државу геноцидном творевином.

**Ужаснуте смо** објављеном информацијом о застрашујућим злочинима ОВК 1999. године над Србима, Ромима и другим етничким заједницама, а коришћеним у операцијама кријумчарења органа, објављених у књизи Карле Дел Понте "Лов, ја и ратни злочинци". **Изненађене** смо да су о овом проблему биле обавештене све међународне институције на Косову и Метохији и Хашки трибунал, али нико није ништа урадио на ослобађању затвореника.

**Захтевамо** од државних и међународних институција да предузму хитне мере у проналажењу и ослобађању затвореника и убрзаној примопредаји земних остатака породицама.

**Захтевамо** од надлежних органа да почну да решавају статусне проблеме удружења која све своје снаге усмеравају за помоћ онима који су у невољи.

**Тражимо да се успостави** координација и вршење снабдевања народних кухиња у Косовској Митровици, Грачаници, Новом Брду и Штрпцу.

**Да се при Министарству за КиМ** формира фонд за надарену децу са Космета.

## РЕПУБЛИЧКА ИЗБОРНА КОМИСИЈА

на седници одржаној 9. априла 2008. године, донела је

### ОДЛУКУ

о спровођењу локалних избора расписаних за **11. мај 2008.** године, на територији Аутономне покрајине Косово и Метохија

Републичка изборна комисија ће:

- спровести локалне изборе расписане за **11. мај 2008.** године, на територији Аутономне покрајине Косово и Метохија,
- организоваће техничку припрему за локалне изборе на територији Аутономне покрајине Косово и Метохија,
- утврдиће стандарде за изборни материјал,
- прописаће правила и обрасце за спровођење изборних радњи,
- обављаће све остале послове неопходне за спровођење избора на територији Косово и Метохије, у складу са Законом о локалним изборима и Закључком Владе од 3. априла 2008. године

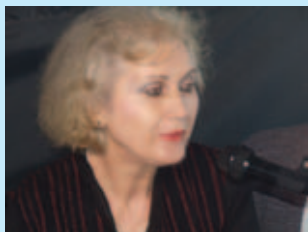
### БИРАЧКА МЕСТА

- (1) На територији Аутономне покрајине Косово и Метохија, као делу Републике Србије, гласање за избор одборника у скупштине општина и у Скупштину града Приштине обавља се на истим бирачким местима на којима се обавља гласање и за избор народних посланика.
- (2) Бирачка места на КиМ одређује Републичка изборна комисија, на предлог начелника управних округа са КиМ, најкасније до 20. априла 2008. године, у 24,00 часа.
- (3) На КиМ се гласа у општинама : **Витина, Вучитрн, Гњилане, Гора, Звечан, Зубин Поток, Исток, Клина, Косово Поље, Косовска Каменица, Косовска Митровица, Лепосавић, Липљан, Ново Брдо, Обилић, Ораховац, Пећ, Подујево, Призрен, Србица, Урошевац и Штрпце**, као и у граду Приштини.

**Посебна бирачка места на којима гласају интерно расељени бирачи са КиМ и интерно расељени бирачи унутар КиМ**

- (1) Бирачи који су интерно расељени са КиМ и бирачи који су интерно расељени унутар КиМ, гласају у оним општинама у којима су пријављени са статусом интерно расељених лица (у којима имају боравиште) и то на посебним бирачким местима која одређује Републичка изборна комисија до 25. априла 2008. године.
- (2) Бирачи који су интерно расељени истовремено гласају на посебним бирачким местима и за избор народних посланика и за избор одборника у оне скупштине општина са КиМ у којима имају пријављено боравиште.
- (3) Број, назив и адресе посебних бирачких места на којима гласају бирачи који су интерно расељени са КиМ и који су интерно расељени унутар КиМ утврђује Републичка изборна комисија, пошто добије све оверене посебне изводе из бирачког списка за гласање интерно расељених бирача.

## ЧЕСТИТКА



“НОВИ СРПСКИ ПАСОШ - НОВО ЛИЦЕ СРБИЈЕ”.

**Радмила Тодић Вулићевић**, извршна директорка удружења “Срећна породица” из Ниша и члан Управног одбора Уније, некадашња становница Приштине, осим писањем прочула се и по свом хуманитарном раду. А да се добар глас далеко чује, уверили смо се ових дана када је Радмила уз још 203 заслужна грађанина добила прве нове пасоше Републике Србије. После месец дана трајања акције “Новости”, Владе Србије и РТС - а “Нови српски пасош - ново лице Србије”, реномирани жири је имао тежак задатак. У конкуренцији су били само кандидати са људским и професионалним квалитетима, успешни студенти, стручњаци у свим сферама, научници, професори, племенити, хумани, храбри, држављани Србије који афирмишу наше вредности у дијаспори. Зато у име редакције УНИЈА ИНФО и Управног одбора Уније “нашој” Радмили честитамо на заслуженом признању са жељом да јој ова награда буде даљи подстицај у њеном хуманитарном и књижевном раду.

**Ж. Бекић**



## ОБЈЕКТИВ СА КИМ

# У ОБИЛАСКУ КОСОВСКОГ ПОМОРАВЉА



*Урошевац, црква и џамија...*



*...и центар града.*



*Поврајници у М. Талиновац...*



*...и Српски Бабуш.*



*Пуно Пасјане...*



*...и јустио Босјане.*

Фотографије: Радмило Јовић, Жељко Ђекић, април 2008. године

## НА ЕКСКУРЗИЈИ С МАТУРАНТИМА ИЗ ГОРАЖДЕВЦА



На иницијативу и уз подршку туристичке организације “ПанаКомп” из Новог Сада, захваљујући многобројним донаторима и добротворима, матуранти из Гораждевца, обишли су централну Србију и Војводину. Седamnaест матураната из Гораждевца од 03. - .07. априла ове године, захваљујући, пре свега, својим добрим оценама, били су гости туристичке организације “ПанаКомп” из Новог Сада и њеног организатора Иванке Тасић. Заједничка недеља, круна вишегодишњег школовања ових младих људи, вечно је забележена на најбољи могући начин. Млади Косовци су били гости како угледних домаћина у Шумадији, Срему, тако

и луксузних хотела (Палас у Београду).

За кратко време, успели су да обиђу манастир Ђурђеове ступове, Жичу, Петроварадинску тврђаву, Фрушку гору, Манастир Гргетег и Крушедол, Сремске Карловце, Храм Светог Саве у Београду, Оплепац, Власинско језеро и многа друга места. Немогуће је све доживљаје представити у овој публикацији, па ћемо покушати да вам доживљаје матураната дочарамо из њихових бележака.

Унија, као мрежа локалних невладиних организација које се баве помоћи расељенима, повратницима и онима који нису напуштали просторе КиМ, поздравља и даје здружну подршку оваквим активностима у нади да ће их, у наредном периоду, бити што више. Организаторима ове екскурзије захвалност упућујемо објављивањем сајта на којем се могу наћи веома интересантне понуде, [www.panacompany.eu](http://www.panacompany.eu)

**3. Масрић**

### УТИСЦИ

“...Садржај програма екскурзије је био савршен. Видели смо и доживели много тога чега ћемо се увек сећати”. ( Марија Симоновић, Гораждевац)

“Из Гораждевца у путу смо обишли Ђурђеове ступове и манастир Жичу. Смештај је био одличан, само је кратко трајало. Волели бисмо да смо дуже остали. Сувише је говорити о садржају, када је то било једно лепо и дивно искуство које се само једном догађа. Иванка је најбоља, нећемо да је мењамо. Било је лепо дружити се са вама !!!” ( Драгана Вучетић, Гораждевац)

“...Екскурзија за памћење - немам речи ! Захвалио бих се организатору ове прелепе екскурзије, а посебно Иванки Тасић из Новог Сада. Волимо те, Иванка !” (Момир Булатовић, Гораждевац)

### Чланице Уније

**Божур** – Смедеревска Паланка, Првог српског устанка 109, тел: 026/313-893, e-mail: bozur@verat.net

**Глас Косова и Метохије** – Београд, Скадарска 40а/II, тел: 011/322-99-18, e-mail: gkim@eunet.yu, www.glaskim.co.yu

**Завичај за повратак** – Крагујевац, Душана Дугалића 47, тел: 034/362-376, e-mail: zavicpo@infosky.net

**Зора** – Светог Саве 6, Беране, Тел/факс: 087/234-200. e-mail: zora\_nvo@cg.yu

**Југ** – Краљево, Цара Душана 27/39, тел: 036/323-220, факс:036/320-430, моб: 064/612-79-66, e-mail: agrkovic@yahoo.com

**Свети Никола** – Ресавска 33, Београд, Тел/факс: 011/32-32-620, e-mail: svnikola@scnet.ty

**Свети Спас** – Београд, Балканска 25, тел: 011/2686-161, e-mail: svetspas@eunet.yu, www.svetispas.org

**Срећна породица** – Ниш, Душанов Базар, купола, локал 223, тел: 018/257-184, e-mail: vulicevicr@bankerinter.net

**Центар за правну заштиту** – Београд, Балканска 25, Тел/факс: 011/2686-161, e-mail: rprotect@eunet.yu

**Центар за хумане ресурсе** – Сутјеска 318/е Котез – Београд, Тел/факс: 011/715-762, e-mail: chrbgd@eunet.yu

**Унија – Канцеларија у Београду** – Крунска 15, тел: 011/324-5410, 323-1005, 303-5392; Факс: 303-5393  
e-mail: unijakm@eunet.yu, www.unijakm.org

**Унија М** – Мујо Уљфинаку 5, Приштина, +381(0)38 227 987, +381(0)62 518 108, +377(0)44 897-578,  
e-mail: program@unijamkosovo.org, programunijam@yahoo.com

**УНИЈА ИНФО** – Главни и одговорни уредник: **Жељко Ђекић**; Уређивачки одбор: **Бранислав Скробоња** (председник), **Гордана Ђекић** и **Раде Ђирић** (чланови); Технички уредник: **Гордан Блажић**; Насловна страна: **Жељко Ђекић**

Адреса редакције: Крунска 15, 11000 Београд, тел/факс: 011/323-1005; Факс: 303-5393; e-mail: unijakm@eunet.yu  
Штампа: “Maxima Graf”, Петроварадин; Тираж: 5000 примерака; Бесплатан примерак; ISSN 1820-3531, COBISS.SR-ID 117382153